

Economie in beeld

Wij economen moeten wel gefrustreerd zijn, weet filosoof Bas Haring. We hebben zo veel economische kennis maar die wordt publiek zo slecht begrepen. Wijsheden over verzonken kosten, financiële prikkels en cumulatieve rente: ze zijn aan dovemansoren gericht. Met alle gevolgen van dien, want nu kunnen politici burgers veel wijsmaken – zoals dat hogere uitgaven aan zorg per se erg zijn, dat Nederland beter af is als Griekenland alle schulden moet aflossen of dat de hypotheekrenteaftrek goed is voor de economie.

Bij de Nederlandse Economedag begin deze maand presenteerde Haring het leuke plan om

basale economische inzichten uit te leggen in beeld. In tegenstelling tot natuurwetenschappen kent de economische wetenschap nauwelijks sterke plaatjes. We illustreren inzichten wel, maar hooguit ter ondersteuning van een lap opgeschreven of uitgesproken tekst. Zelden maken de plaatjes een inzicht direct invoelbaar en transparant. Misschien dat het potlood waarmee Milton Friedman productiedeling uitbeelde in de buurt komt, en de onzichtbare hand van Adam Smith natuurlijk, maar dat is het wel zo ongeveer. Van ons economen wilde Haring graag weten wat het belangrijkste is wat niet-economen moeten begrijpen van economische wetenschap.

Een interessante vraag. Een aanwezige beleidsmaker verheugde zich al op een plaatje van de *lump of labour fallacy*, om zijn bewindsvoerder duidelijk te maken wat met ellenlange notities niet was gelukt. En het toeval wil dat over publiek begrip van economie dit vraagstuk dit najaar al een voortreffelijk boek verscheen. Het heet *Economics rules* en is van Dani Rodrik. Ook hij, Harvard-econoom, constateert veel misverstanden over wat economen doen. We zouden zaken te simpel voorstellen, cultuur en geschiedenis negeren, de markt verheerlijken, slecht voorspellen en waardeoordelen opdringen. Rodrik zoekt het publieke onbegrip echter niet in gebrekkige begrippenkennis. Alle kritiek komt in zijn beleving voort uit onwetendheid over de kern van de economie: een bonte verzameling modellen, zonder unieke conclusies. Elk van die modellen kan slechts bepaalde verschijnselen verklaren, en hooguit in bepaalde omstandigheden. *“The correct*

GELIJK WERNER

Eindredacteur ESB
gelij.werner@economie.nl

answer to almost any question in economics is,” schrijft Rodrik, *“it depends.”*

Als we deze redenering volgen, is kennisname van een economisch inzicht nog niet direct waardevol. Het publiek moet vooral begrijpen dat elke economische conclusie *voorwaardelijk* is. Natuurlijk zijn er principes die in elke situatie van schaarste relevant zijn; dat niet alles tegelijk kan, je dus iets moet kiezen en iets anders moet laten. Maar verder zijn de meeste economische inzichten, in Rodrik's woorden, *“if-then statements, in which the ‘if’ matters as much as the ‘then’”*.

Aannames zijn minstens zo belangrijk als conclusies. Als het

publiek dat niet begrijpt, dan kunnen de vreemdste overtuigingen het collectieve geheugen binnendringen. Opeens komt de mensheid dan uit op het communisme (via het idee van gemeenschapsbezit), de financiële crisis (via een marktgelooft), ontwrichting van ontwikkelingslanden (via de Washington-consensus) of een premier met als politieke drijfveer om de overheid te verkleinen (alsof dat per se beter is).

Nu weet ik niet of er een raak plaatje is te maken van het als-dan-karakter van economie. Maar aangenomen dat het doel van publiek begrip de middelen heiligt, wordt het al makkelijker. Met spelletjes bijvoorbeeld. Op de website van De Nederlandsche Bank kun je de economische effecten van beleidsingrepen doorrekenen – mits het begrotingstekort onder de drie procent blijft en elk voordeel steeds een nadeel heeft. Retorische trucjes willen ook helpen. Rodrik sluit zijn boek af met tien geboden voor niet-economen zoals: weiger elke uitleg dat er maar één conclusie mogelijk is, vraag na hoe uitkomsten veranderen als aannames realistischer zijn, vraag je af wat iemand bedoelt als het over welvaart gaat, bezoek eens de Nederlandse Economedag (ok, een seminar eigenlijk).

Of misschien dat we een gouwe ouwe uit de kast kunnen trekken: een natuurkundige, een chemicus en een econoom zijn gestrand op een eiland met niets te eten. Vervolgens spoelt een soepblik aan. De natuurkundige zegt, laten we het blik met een steen openslaan. De scheikundige zegt, laten we het blik verhitten met vuur. De econoom zegt, stel dat we een blikopener hebben...

Kan deze mop trouwens niet in beeld?